

Капітан Лариса Іванівна,

*доктор історичних наук, професор
в.о. ректора Мукачівського державного університету,
orcid.org/0000-0001-5035-8164
L.Kapitan@mail.msu.edu.ua*

Товтин Яна Іванівна,

*кандидат історичних наук, доцент
факультет менеджменту та індустрії гостинності
Мукачівський державний університет
orcid.org/0000-0003-2687-7380
Tovtyn.Ya@msu.edu.ua*

УКРАЇНЬСКА ДЕРЖАВНІСТЬ В ЧАСИ УКРАЇНИ-РУСІ ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Застосувавши історико-політологічний підхід, автори досліджують еволюцію поняття «держава» на українських землях, що включало як унікальні риси, так і відбувалося у руслі загальноєвропейських тенденцій.

Особлива увага приділяється аналізу феномену Русі (України-Русі) як першої потужної державної структури Східної Європи, яка заклала фундаментальні державотворчі, правові та культурно-ідеологічні традиції. Досліджується політична спадщина Русі, яка глибоко вкорінена в колективну пам'ять українського народу, виступаючи важливим чинником формування його національної ідентичності та історичної тяглості. Аналізується складність державно-правових форм Русі, від ранньофеодальної монархії до періоду удільної роздробленості, що, втім, не зруйнував єдиного етнокультурного простору.

Розглянуто специфіку Галицько-Волинської держави, яка постала на західних землях як осередок консолідації та продовження державницьких традицій після політичного розпаду Русі. Підкреслюється, що це князівство не лише зберегло, а й розвинуло руську спадщину, успішно інтегруючи західноєвропейські культурні, правові та військові впливи. Цей синтез дозволив Галицько-Волинському князівству стати однією із наймогутніших держав свого часу, здатною протистояти зовнішнім загрозам та вести активну дипломатичну діяльність на міжнародній арені. Його стратегічне територіальне розташування на перехресті торговельних шляхів зумовило характер його економічного розвитку (активізація торгівлі, зростання міст), культурних, економічних та дипломатичних впливів і взаємодій із західними та південними сусідами на міждержавному рівні.

Наголошено, що державотворчий досвід України-Русі та Галицько-Волинського князівства є нерозривною основою для розуміння сучасних українських державних інституцій та їхньої історичної легітимності в європейському контексті.

Ключові слова: Україна-Русь, Галицько-Волинська держава, Давньоруська держава, князь, монархія, українська державність.

Kapitan Larisa,*Doctor of Historical Sciences, Professor,
Acting Rector of Mukachevo State University
orcid.org/0000-0001-5035-8164
L.Kapitan@mail.msu.edu.ua***Tovtyn Yana,***PhD in History, Associate Professor,
Faculty of Management and Hospitality Industry,
Mukachevo State University
orcid.org/0000-0003-2687-7380
Tovtyn.Ya@msu.edu.ua*

DEVELOPMENT OF UKRAINIAN STATESHIP DURING THE TIMES OF UKRAINE-RUSSIA AND THE HALYCH-VOLYN PRINCIPALITY

Using a historical and political science approach, the authors explore the evolution of the concept of “state” in Ukrainian lands, which included both unique features and occurred in the context of pan-European trends.

Special attention is paid to the analysis of the phenomenon of Rus' (Ukraine-Rus') as the first powerful state structure in Eastern Europe, which laid the foundation for fundamental state-building, legal, and cultural and ideological traditions. The political heritage of Rus' is studied, which is deeply rooted in the collective memory of the Ukrainian people, acting as an important factor in the formation of its national identity and historical continuity. The complexity of the state and legal forms of Rus' is analyzed, from the early feudal monarchy to the period of specific fragmentation, which, however, did not destroy a single ethno-cultural space.

The specifics of the Galicia-Volyn state, which emerged in the western lands as a center of consolidation and continuation of state traditions after the political collapse of Rus', are considered. It is emphasized that this principality not only preserved, but also developed the Rus' heritage, successfully integrating Western European cultural, legal and military influences. This synthesis allowed the Galicia-Volyn principality to become one of the most powerful states of its time, capable of resisting external threats and conducting active diplomatic activities in the international arena. Its strategic territorial location at the crossroads of trade routes determined the nature of its economic development (intensification of trade, growth of cities), cultural, economic and diplomatic influences and interactions with its western and southern neighbors at the interstate level.

It is emphasized that the state-building experience of Ukraine-Rus and the Galicia-Volyn Principality is an inseparable basis for understanding modern Ukrainian state institutions and their historical legitimacy in the European context.

Key words: Galicia-Volyn state, Ancient Rus state, prince, monarchy, Ukraine-Rus, Ukrainian statehood.

Постановка проблеми. Історія українського державотворення є безперервним процесом, що сягає своїм корінням у Руську середньовічну державу з центром у Києві. Саме Русь заклала фундамент для державотворчих традицій українців, давши нам герб, грошову одиницю та утвердивши Київ як політичний і культурний центр. Ці традиції знайшли своє продовження в таких державних утвореннях, як Галицько-Волинське князівство, Українська козацька держава, УНР, ЗУНР, Українська Держава гетьмана Скоропадського, Карпатська Україна та, зрештою, у сучасній незалежній Україні. Це демонструє глибокий зв'язок поколінь і спадкоємність нашої історії. Нинішня Війна за Незалежність не лише битва за майбутнє,

а й боротьба за наше минуле, за національну й культурну ідентичність і саму суть нашого життя як народу, нації.

Аналіз досліджень і публікацій. Важливе місце в дослідницькому полі займають праці, присвячені києворуській спадщині як фактору відродження суспільства та формуванню владних інституцій Русі та Галицько-Волинської держави. О. Рафальський (2024) свою монографію присвятив історико-філософським та політологічним роздумам про сутність держави та державотворення в історії України. Монографія «Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність» охоплює широкий спектр питань, пов'язаних

із цивілізаційною ідентичністю українства крізь призму історико-культурного розвитку (Рафальський та ін., 2022).

Історичну долю українства між Заходом і Сходом та вплив такої ситуації на процеси державотворення й національної самоідентифікації розглянув Л. Залізник (2024). Ґрунтовні праці з історії державності Русі, уявленням про державу цього періоду, її функціям та символічному значенню, належать О. Толочку (1994). М. Котляр вивчав постання й діяльність владних органів Києворуської держави IX-XIII ст., проаналізувавши витoki й еволюцію державності, специфіку князівської влади та структуру князівського оточення XII-XIII ст. у Києві та Галичі (Котляр, 2009). О. Моця (2004) запропонував своє тлумачення деяких питань історії Русі, зокрема, її культури та народності.

На підставі археологічних матеріалів та низки писемних свідчень Б. Тимошук провів аналіз соціально-економічних взаємовідносин між сільською громадою та представниками панівної верхівки у поселеннях південного сходу Галицької землі (Тимошук, 1998). У контексті вивчення кордонів держави та формування й розвитку етнічних зв'язків Галицької землі важливими є наукові напрацювання Ю. Гудими (2020). Шляхи формування Галицько-Волинської держави крізь призму воєнних і стратегічних аспектів вивчали І. Мицько (2000), С. Терський (2004).

Таким чином, наукова база є комплексною і дозволяє надалі аналізувати процес державотворення в його багатогранності та історичній перспективі.

Мета статті полягає в аналізі динаміки розвитку української державності, починаючи з часів України-Русі і продовжуючи періодом Галицько-Волинського князівства, для виявлення та обґрунтування історичної тягlosti, унікальних рис та безперервності традицій українського державотворення.

Виклад основного матеріалу. Історія української державності переживала періоди піднесення та занепаду. Державотворчі зусилля чергувалися з втратою незалежності, щоразу змінюючи її політичну та соціальну архітектуру. Варто сказати, що поняття держави, уявлення про неї суттєво різняться у різні часи. Так, за твердженнями О. Толочка, Римська держава бачила себе як Місто, яке простягнулося

далеко за межі своїх захисних стін та не було зв'язане територіальними обрисами. Феодальна держава було породженням домінуючого класу, власне самим цим класом. Організаційно вона вибудовувалася за чіткою ієрархією, з великою кількістю персональних зв'язків. Тобто, феодальна держава не була окреслена територіально, а опиралася на васальні відносини, на вершині яких був монарх. Територія, земля при такому форматі держави є доповненням до людини. Лише наприкінці XIII ст. виникає територіальний принцип суверенітету, який приходить на зміну особистим взаєминам, які, однак, не втратили свого впливу у міждержавних політичних процесах. У вітчизняній традиції маємо приклад козацької держави XVII ст.

Стосовно Русі, то О. Толочко виводить бачення такої держави у формі Сім'ї, коли «Держава навіть не становить собою мету існування цього роду (*Рюриковичі – Авт.*), вона є самим цим родом, вона безпосередньо ідентифікується з ним» (Толочко, 1994, с. 5–6, 10).

Щодо витоків формування киеворуської державності, то головним джерелом для вивчення даної проблеми, а також формування державної влади на Русі, часто є лише літописи та археологічний матеріал. Літописець (чи літописці) докладно описує/ють, як слов'яни розселилися на просторах Східної Європи, поступово об'єднуючись у племінні союзи. Згодом, найбільші з цих союзів трансформувалися в більш розвинені утворення – племінні князіння. Ці процеси охоплюють період від кінця V до першої половини IX ст. Однією з основних рушійних сил цього переходу від племінних союзів до князінь став розвиток приватної власності, особливо на землю. Це спричинило майнове та соціальне розшарування суспільства, що, у свою чергу, зумовило формування більш складних державних інститутів. На відміну від племінних князінь, які були додержавними утвореннями, князівство Аскольда в Середньому Подніпров'ї стало першою формою східнослов'янської державності, що виникла в середині IX ст. Це державне утворення стало етнокультурним і політичним центром, навколо якого згодом, починаючи з кінця IX ст., почала формуватися Давньоруська держава. Аскольд проводив активну внутрішню та зовнішню політику. Згідно з «Повістю временних літ», подальше становлення загальноруської

державності пов'язане з утвердженням князя Олега в Києві (близько 882 р.). Олег почав активно «окняжувати» землі, встановлюючи данину для слов'ян, кривичів та мері, а також створюючи опорні пункти центральної влади на підвладних територіях. Цей процес будівництва держави був продовжений і в наступні роки. Початком формування східнослов'янської державності можна вважати середину IX ст. М. Котляр виокремив три основні етапи формування києворуської держави:

1. *Початковий етап*: князювання Олега і потім Ігоря (912–944 рр.). Держава ще не мала міцного ядра; зв'язки між її частинами буди досить-таки слабкі, з номінальною владою князя у центрі. Окрім того, не було чітко регламентовані податкові збори та форми їх сплати, які часто відбувалися як звичайне полюддя.

2. *Другий етап* – початок з князювання Ольги. Вона впорядкувала систему оподаткування, оформила опорні пункти центральної влади, здійснила судову та адміністративну реформу. Такі дії княгині Ольги започаткували перетворення князівських земель у централізовану державу. Другий етап завершився князювання Володимира Святославовича (978–1015).

3. *Третій етап* – єдиновладдя князя у Києві. З останньої чверті X ст. влада стає не просто спадковою, а й одноосібною. Запровадження християнства сприяло такій централізації. Син Володимира, Ярослав (1019–1054) завершив етап формування києворуської держави (Котляр, 2009, с. 8–9).

Давньоруська держава, була організована за територіальним принципом, що кардинально відрізняло її від попередніх, протодержавних утворень. Форму правління цієї держави можна охарактеризувати як дружинну державу. У такій державі правляча верхівка була сформована з найближчого оточення князівської дружини, яка виконувала основні функції управління. Саме дружинники відповідали за збір данини та здійснювали судові функції на місцях. Відбулося значне посилення удільних князівств, які розвивалися як самостійні політичні центри.

На одних територіях переважали монархічні тенденції, на інших республіканські, що відображало складність і динаміку політичного життя тієї доби. На відміну від інших руських земель, Київська земля до монголо-татарської навали (40-і роки XIII ст.) не перетворилася

на спадкову вотчину жодної з гілок династії Рюриковичів і не стала окремим незалежним князівством. Вона зберігала статус загальнодинастичного спадку та вважалася власністю великокнязівського столу, що підкреслювало її виняткове значення в політичній системі Русі. Феодалізм Русі мав унікальну специфіку, відмінну від західноєвропейської моделі. Його головна особливість полягала в державній належності земельних володінь. Великий князь київський або володар землі роздавав ці землі не як приватну власність, а як носій державної влади (Моця, 2004, с. 18–19).

Протягом XI – першої половини XII ст. на Русі виокремилися землевласники, до яких належали князі, бояри та дружинники. Здобувши землю і залежних селян, вони перетворилися на могутню економічну і політичну силу. Місцеві князі, які залежали від підтримки бояр, були змушені проводити політику, вигідну земельним магнатам. Хоча цей процес був закономірним результатом суспільного розвитку, в політичному плані він призвів до послаблення державної структури та занепаду центральної влади великого князя. Політична структура Русі набула нової форми, колективного союзеренітету.

Київ та його домен, що називався «Руською землею», перетворилися на спільне володіння групи князів, нащадків Ярославичів. Кожен з них вважав себе колективним власником цієї території та мав право на свою частку володінь. Свої права та обов'язки вони визначали на спільних з'їздах. Ця система, хоч і була менш централізованою, дозволила державній структурі зберегтися, незважаючи на внутрішні конфлікти. Насправді, за цим суперництвом князівських династій та феодальних угруповань приховувалися об'єднавчі процеси. Крім системи колективного союзеренітету, існувала ще одна форма правління, відома як княжі дуумвірати. На межі XII–XIII ст. стало очевидним, що процеси, які роз'єднували руські князівства, набули необоротного характеру (Котляр, 2009, с. 18, 20).

Київ залишався центром тяжіння для князівських династій, місцем проведення з'їздів та найбажанішим столом. Крім того, Київ був духовним центром Київської митрополії, що додавало йому особливого статусу. У цей період, що охоплює XI–XIII ст., місто не зазнало

економічного чи політичного занепаду. Історія XII – середини XIII ст. не повинна обмежуватися лише Галичиною та Волинною. Вона є багатогранною і вимагає уваги до всіх регіонів: Переяслава, Чернігова та інших земель, не забуваючи при цьому про роль та значення Києва як об'єднувального центру (Арістов, 2022).

Русь можна охарактеризувати як багатоетнічну державу імперського типу, в межах якої відбувалися процеси політичної і етнічної консолідації навколо панівного етносу. Цей етнос був центром політичного, економічного, культурного та духовного життя держави. На середину XI ст. Русь стала однією з найбільших держав тогочасної Європи. Її вплив поширювався від Волги на сході до Вісли на заході, та від узбережжя Чорного моря на півдні до Білого моря на півночі. На відміну від сучасних країн, кордони Русі не були чітко визначені. Особливо нестабільними вони були на південних територіях, де держава межувала з кочовими народами. Політична інтеграція та консолідація населення Русі відбувалася комплексно: територіальна, етнічна та культурна спільність східних слов'ян; економічні зв'язки і торговельні шляхи між різними регіонами Русі; необхідність спільного захисту від постійних нападів кочових орд «Великого Степу» (Рафальський, 2024, с. 64–66).

Після розпаду Русі ще одним важливим етапом в історії української державності стало створення Галицько-Волинської держави. Завдяки високому рівню політичного, економічного та культурного розвитку вона не поступалася найрозвиненішим країнам середньовічної Європи. Згідно з дослідженнями історичної географії, територія Галицької Русі формувалася протягом XI–XII ст.: «Галицька Русь, що була частиною Галицько-Волинського князівства чи Руського королівства. Галич став центром тяжіння від початку XIII століття. А ще були Перемишль, Сянок, Любачів, Холм, розташовані по той бік сучасного українсько-польського кордону. Географія території доволі розлога. (...) Після 1349 року до цієї території приєднали Львівську та Галицьку землі. Кордон просування, найімовірніше, зупинився десь у районі сучасної Терєбовлі» (Михайловський, 2022).

На відміну від південних князівств Русі, які постійно страждали від нападів кочівників,

Галицька та Волинська землі були вигідно розташовані, що забезпечувало їхню безпеку. Це сприяло перетворенню регіону на важливий торговельний центр, через який проходили шляхи, що з'єднували Західну Європу з Дунайським басейном. Географічна близькість до європейських держав, таких як Польща та Угорщина, дозволила західним культурним впливам домінувати над східними. Усобиці тут були рідкісними та менш руйнівними, що приваблювало людей з інших регіонів Русі, зокрема з Подніпров'я. Завдяки цьому князівства мали стабільні людські ресурси. За правління Ярослава Осмомисла (1153–1187), Галицьке князівство досягло найбільшої могутності. Політичний та соціально-економічний розвиток Галицької та Волинської земель у XI–XII ст. мав свої особливості.

По-перше, віддаленість від Києва, що послаблювало вплив центральної влади. *По-друге*, вигідне географічне розташування, захищене від нападів кочівників та розташоване на перетині важливих торговельних шляхів. *По-третє*, багатство природних ресурсів, зокрема великі поклади солі, що сприяло економічному піднесенню та посиленню місцевих бояр. *По-четверте*, гостра боротьба між князівською владою та боярською опозицією, що часто призводила до втручання іноземних держав, таких як Угорщина та Польща.

За правління Ярослава Осмомисла територія князівства значно розширилася. У зовнішній політиці він укладав союзи з Угорщиною та Польщею, боровся проти половців, підтримував дружні стосунки з імператором Священної Римської імперії Фрідріхом I Барбаросою та Візантією. Після смерті останнього представника династії Ростиславичів, Володимира Ярославича, у 1199 р. волинський князь Роман II Мстиславич об'єднав Галичину і Волинь, утворивши єдине Галицько-Волинське князівство (Крип'якевич, 1994).

Розвиток Галицько-Волинського князівства проходив у кілька етапів. *Перший етап становлення*, охоплює період з 1199 по 1205 рр. і пов'язаний з правлінням князя Романа Мстиславича. У 1199 р. Роман об'єднав Галичину і Волинь, подолавши опір місцевого боярства. Завдяки успішним походам проти Литви та Польщі він значно зміцнив свій авторитет і в 1202 р. зайняв Київ, отримавши титул

«самодержця всієї Русі». На той час Галицько-Волинське князівство за розмірами не поступалося Священній Римській імперії, а його посилення, на тлі занепаду князівств Середнього Подніпров'я, свідчило про зміщення політичного й економічного центру на захід. Роман обрав столицею Галич, що знаходився ближче до західних держав. Це було зумовлено тим, що торговельний шлях по Бугу та Дністру почав витісняти «шлях із варягів у греки» (Злети й падіння давньої столиці, 2017).

У 1205 р. Роман трагічно загинув у битві з польським військом поблизу Завихоста. Зі смертю князя Романа Мстиславича почався *другий етап* в історії Галицько-Волинського князівства, період тимчасового розпаду, що тривав до 1238 р. Цей етап позначився: значним посиленням впливу бояр, які навіть дозволили собі проголосити князем боярина Владислава Кормильчича (1213–1214); втручанням іноземних держав; битвою із монголами на річці Калка у 1223 р. У 1219 р. Данило Романович почав княжити у Володимирі та зайнявся відновленням батьківських володінь. Після тривалої боротьби йому вдалося перемогти угруповання галицьких та перемишльських бояр, що орієнтувалися на підтримку Угорського королівства. У період 1237–1238 рр. Данило остаточно зміцнив свою владу в Галичі, а Волинь передав своєму молодшому брату Васильку. У 1237 р. Данило заснував місто Холм, куди переніс князівську резиденцію з Галича, створивши нову столицю своєї держави (Войтович, 2015, с. 308-338).

Третій етап (1238–1264) був часом піднесення та активної боротьби із Золотою Ордою. У 1238 р. Данило Галицький розгромив тевтонських лицарів під Дорогочином. У 1239 р. він знову поширив свій вплив на Київ, залишивши там воєводу Дмитра, який очолив оборону міста від монголів хана Батия в 1240 р. Щоб протистояти загрозам зі Сходу та Заходу, Данило будував міста-фортеці. Поки Данило намагався створити антимонгольський союз з Угорщиною та Польщею, галицькі бояри запросили на престол чернігівського княжича Ростислава. Однак у 1245 р. під Ярославом Данило розгромив об'єднані сили поляків, угорців і бояр, відновивши єдність князівства. Того ж року він був змушений поїхати до Золотої Орди за ярликом на князювання, формально визнавши залежність

від хана, але продовжуючи збирати сили для майбутнього опору. Для зміцнення князівства Данило посилював централізацію, реорганізував і будував нові кам'яні фортеці. Він активно налагоджував міжнародні зв'язки, зокрема, й через шлюбні союзи (Рудяченко, 2022).

У зовнішній політиці Данило Галицький намагався створити антиординську коаліцію, уклавши союзи з угорським королем та Папою Римським Інокентієм IV. У 1253 р. в Дорогочині відбулася коронація Данила Романовича, після чого він став відомий як король Данило Галицький, а його держава стала називатися Галицько-Волинським королівством (Шурхало, 2023).

Не отримавши обіцяної допомоги від Ватикану, Данило розірвав угоду й розпочав відкриту збройну боротьбу із Золотою Ордою. У 1258 р. Данило Галицький, не маючи сил протистояти новому масованому наступу Орди, був змушений за наказом хана Бурундая знищити укріплення більшості міст. Оборонні споруди збереглися лише в неприступному Холмі, де князь помер у 1264 р. Попри наймовірні складні умови, Данило зумів перетворити Галицько-Волинське князівство у високорозвинену європейську державу.

Четвертий етап (1264–1323) – держава знову втратила єдність, розділившись між його синами: Левом, Мстиславом і Шварном. Найпоширенішим продовжувачем батькової політики став Лев Данилович (1264–1301). Він успадкував землі, приєднав Люблінщину та частину Закарпаття, перетворивши Галицько-Волинське королівство на найбільше за всю його історію. У 1272 р. Лев переніс столицю до Львова, хоча був змушений визнати залежність від улусу Ногая. На межі XIII–XIV ст. єдність держави відновилася під правлінням Юрія I Львовича. Скориставшись ослабленням Золотої Орди, він зміцнив свої позиції, прийняв королівський титул і забезпечив економічний розквіт. Хоча Юрій I був миролюбним, його міжнародний авторитет зростав, що підтверджується створенням у 1303 р. окремої Галицької митрополії, підпорядкованої Константинополю. Наступниками Юрія I стали його сини Андрій і Лев II (1315–1323), які правили дуумвіратом. Вони проводили активну антиординську та антилитовську політику, але не змогли протистояти Литві та загинули в битві з військами хана Узбека у 1323 р. (Шеретюк, 2006, с. 34–38).

Для *п'ятого етапу* (1323–1340) був характерний поступовий занепад. Загибель бездітних Андрія і Лева II перервала династію Романовичів, що призвело до посилення впливу боярства, внутрішніх чвар та іноземного втручання. Після двох років безвладдя, у 1325 р., на трон був обраний мазовецький князь Юрій II Болеслав. Він прийняв православ'я, намагався проводити самостійну політику, але держава вже почала занепадати: посилювався вплив Орди, міста контролювалися іноземцями, а місцева знать втрачала владу. Після його смерті Галицько-Волинське князівство остаточно розпалося: Галичина відійшла до Польщі, Волинь до Литви, а Буковина до Молдавського князівства (Котляр, 1998).

Галицько-Волинська держава відіграла значову роль в історії українського державотворення. Вона стала новим політичним та економічним центром після занепаду Києва, зберегла південну і західну гілки східного слов'янства від завоювання та асиміляції, сприяючи консолідації та усвідомленню власної самобутності. Держава модернізувала давньоруську організацію, розширила сферу дії західноєвропейської культури, подолавши однобічний візантійський вплив. Водночас монгольська навала та внутрішні чинники (посилення боярства, припинення династії Романовичів) прискорили занепад. Це призвело до поділу українських земель іноземними державами (Польща, Литва, Угорщина, Молдавія) протягом XIII–XV ст., що, однак, не знищило історичної тяглості та національної ідентичності, закладеної у києворуський та галицько-волинський періоди розвитку української державності.

Висновки. Формування Давньоруської держави пройшло три ключові етапи: початковий з номінальною владою та слабкими зв'язками; централізаційний з упорядкуванням оподаткування та перетворенням на ранньофеодальну

структуру; та завершальний з єдиновладдям та утвердженням християнства як чинника централізації. Політична роздробленість була закономірним наслідком соціально-економічної еволюції, зокрема, зростання могутності землевласників, що призвело до послаблення центральної влади. Проте Київська земля зберегла статус загальнодинастичного спадку, а сам Київ, залишаючись духовним і політичним центром тяжіння, не зазнав економічного чи політичного занепаду.

Після розпаду України-Русі Галицько-Волинська держава стала прямим і могутнім спадкоємцем державної політики, культури та політико-соціальних форм Києва, зберігаючи високий рівень розвитку, співмірний із країнами середньовічної Європи. Формування та піднесення Галицько-Волинської держави відбувалося завдяки вигідному географічному положенню, багатству природних ресурсів та стабільним людським ресурсам, що, однак, супроводжувалося гострою боротьбою між князівською владою та місцевим боярством.

Князь Роман II Мстиславич у 1199 р. об'єднав Галичину та Волинь, подолавши опір боярства. Він зайняв Київ і отримав титул «самодержця всієї Русі», а перенесення столиці до Галича символізувало зміщення політичного й економічного центру Русі на захід, з орієнтацією на європейські держави. Князь, а з 1253 р. король Данило Романович, став ключовою постаттю, який після періоду тимчасового розпаду відновив єдність князівства. Він зміцнював центральну владу, вів успішні війни та активно протистояв як західним, так і східним загрозам, зокрема, розбудовуючи міста-фортеці.

Галицько-Волинська держава також, як і Києворуська держава, відіграла знакову роль у процесах суспільно-політичного та соціально-культурного розвитку та заклали підвалини українського державотворення.

Список використаних джерел:

- Арістов, В. (2022). Шість тверджень про Русь, які спростовують російську пропаганду. *Локальна історія*. 27 червня. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/shist-tverdzen-pro-rus-iaki-sprostovuiut-rosiisku-propagandu/>
- Войтович, Л. (2014). *Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 478 с.
- Гудима, Ю. *Галицько-волинське князівство в XI–XIV ст.: територія, природні та людські ресурси*. 07.00.01 – історія України. 03 – Гуманітарні науки. Міністерство освіти і науки України Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2020. 295 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hudyma_Yurii/NalytskoVolynske_kniazivstvo_v_KhI_KhIV_st_terytorii_pryrodni_ta_liudski_resursy.pdf?PHPSESSID=iuehf38kms626gq84sdebj29v1

Залізник, Л. (2004). *Від склавинів до української нації*. Вид. 2-ге, доповнене. Київ: Національний університет ім. Т. Шевченка, Центр українознавства; Бібліотека українця. 253 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002967>

Злети й падіння давньої столиці. Володимир-Волинський на тлі буремних століть. (2017). *День*. №115–116. URL: <https://day.kyiv.ua/article/istoriya-i-ya/zlety-y-padinnya-davnoyi-stolytsi>

Котляр, М. (1998). *Галицько-Волинська Русь*. Серія «Україна крізь віки». Т. 5. Київ : Альтернативи. 336 с.

Котляр, М. (2009). *Княжа служба в Київській Русі*. Київ: Інститут історії України НАН України. 251 с.

Крип'якевич, І. (1994). *Галицько-Волинське князівство*. Київ: Наукова думка. 176 с.

Михайловський, В. (2022). Що таке коронна Русь? *Локальна історія*. 9 грудня. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/shcho-take-koronna-rus/>

Мицько, І. (2000). Івашко Преслужич, герой оборони Олеського замку. *Галицька брама. Незалежний часопис*. № 12. С. 16–17.

Моця О. (2004). Київська Русь: держава, культура, народність. *Наукові записки. Том 27. Історичні науки*. Київ: Національний університет «Київо-Могилянська академія». С. 17–21. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7a8ab92b-1329-4335-a11d-2c665c3a5836/content>

Рафальський, О. (2024). *Українська держава. Витоки. Історична еволюція. Сучасність*. Київ: Видавничий дім «АДЕФ-Україна». 428 с.

Рафальський, О., Калакура, Я., Калакура, О., Юрій, М. (2022). *Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність*. Київ: ППіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 512 с.

Рудяченко, О. (2022). Данило Галицький. Амбіційний гегемон проти монгольської навали. *Укрінформ*, 30 грудня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3642407-danilo-galickij-ambicijnij-gegemon-proti-mongolskoi-navali.html>

Терський, С. (2004). Військово-стратегічний шлях Володимир – Теробовля та його роль у формуванні Галицько-Волинської держави. Спроба реконструкції на місцевості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Держава та армія*. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2004. Випуск 502. С. 18–24.

Тимошук, Б. (1998). Теробовль – місто Галицької Русі. *Галич і Галицька земля. Збірник наукових праць*. Ред. колегія: П. Толочко, В. Баран. Київ-Галич. С. 124–127.

Толочко, О. (1994). *Русь: держава і образ держави*. Київ: Інститут історії НАН України. 37 с.

Шеретюк, Р. (2006). *Релігійний фактор у контексті геополітичних трансформацій на Галицько-Волинських землях. (друга половина XIII – перша половина XV ст.)*. Спеціальність 09.00.11 – релігієзнавство. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Міністерство освіти і науки України. Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету. Київ, 2006. 155 с.

Шурхало, Д. (2023). 770-річчя коронації Данила: як галицько-волинський князь став королем Русі. *Радіо Свобода*. 13 жовтня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/istorychna-svoboda-770-richchya-koronatsiyi-danyla/32635035.html>

References:

Aristov, V. (2022). Shist tverdzen pro Rus, yaki sprostovuiut rosiisku propagandu [Six statements about Rus that refute Russian propaganda]. *Lokalna istoriia – Local History*, 27 chervnia. Retrieved from: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/shist-tverdzen-pro-rus-iaki-sprostovuiut-rosiisku-propagandu/> [in Ukrainian].

Voitovych, L. (2014). *Halych u politychnomu zhytti Yevropy KhI–KhIV stolit*. [Halych in the political life of Europe in the 11th–14th centuries]. Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. 478 s. [in Ukrainian].

Hudyma, Yu. (2020). *Halytsko-volynske kniazivstvo v KhI–KhIV st.: terytoriia, pryrodni ta liudski resursy*. [Galicia-Volyn Principality in the 11th–14th centuries: territory, natural and human resources]. 07.00.01 – istoriia Ukrainy. 03 – Humanitarni nauky. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Lviv, 295 s. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hudyma_Yurii/HalytskoVolynske_kniazivstvo_v_KhI_KhIV_st_terytoriia_pryrodni_ta_liudski_resursy.pdf?PHPSESSID=iuehf38kms626gq84sdebj29v1 [in Ukrainian].

Zalizniak, L. (2004). *Vid sklavyyniv do ukrainskoi natsii. Vydannia 2-he, dopovnene* [From Sclavinians to the Ukrainian nation. 2nd edition, supplemented]. Kyiv: Natsionalnyi universytet im. T. Shevchenka, Tsentr ukrainoznavstva; Kyiv: Biblioteka ukrainsia, 253 p. *Ukrainika*. Retrieved from: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002967> [in Ukrainian].

Zlety y padinnia davnoi stolytsi. Volodymyr-Volynskiy na tli buremnykh stolit. (2017). [The Rise and Fall of the Ancient Capital. Volodymyr-Volynskiy against the Background of Turbulent Centuries]. *Den*. №115–116. Retrieved from: <https://day.kyiv.ua/article/istoriya-i-ya/zlety-y-padinnya-davnoyi-stolytsi> [in Ukrainian].

Kotliar, M. (2009). *Kniazha sluzhba v Kyivskii Rusi* [Princely service in Kievan Rus']. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 251 p. [in Ukrainian].

Kotliar, M. (1998). *Halytsko-Volynska Rus. Seriya "Ukraina kriz viky"*. [Galician-Volyn Rus. Series "Ukraine through the Ages"]. Т. 5. Kyiv : Alternatyvy. 336 s. [in Ukrainian].

Krypiakevych, I. (1994). *Halytsko-Volynske kniazivstvo* [Galician-Volyn principality]. Kyiv: Naukova dumka, 176 p. Izbornik. Retrieved from: <http://litopys.org.ua/krypgvol/krypgv.htm> [in Ukrainian].

Mykhailovskiy, V. (2022). Shcho take koronna Rus? [What is the Crown Rus?]. *Lokalna istoriia – Local History*, 9 hrudnia. Retrieved from: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/shcho-take-koronna-rus> [in Ukrainian].

Mytsko, I. (2000). Ivashko Presluzhych, heroï oborony Oleskoho zamku. [Ivashko Presluzhych, hero of the defense of Oleszyn Castle]. *Halytska brama. Nezaleznyi chasopys*. № 12. S. 16–17. [in Ukrainian].

Motsia, O. (2004). *Kyivska Rus: derzhava, kultura, narodnist* [Kievan Rus': state, culture, nation]. *Naukovi zapysky*. Tom 27. *Istorychni nauky – Scientific Notes*. Volume 27. Historical Sciences, Natsionalnyi universytet “Kyievo-Mohylianska akademiia”, 17–21. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7a8ab92b-1329-4335-a11d-2c665c3a5836/content> [in Ukrainian].

Rafalskyi, O. (2024). *Ukrainska derzhava. Vytoky. Istorychna evoliutsiia. Suchasnist. Monohrafiia* [Ukrainian state. Origins. Historical evolution. Modernity. Monograph]. Kyiv : Vydavnychiy dim “ADEF-Ukraina”, 2024. 428 s. [in Ukrainian].

Rafalskyi, O. (Kerivnyk), Kalakura, Ya. (Nauk. red.), Kalakura, O., Iurii, M. (2022). *Tsyvilizatsiina identychnist ukrainstva: istoriia i suchasnist* [Civilizational identity of Ukrainians: history and modernity]. Kyiv: IPEnd im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 512 p. [in Ukrainian].

Rydiacheko, O. (2022). Danylo Halytskyi. Ambitsiinyi hehemon proty monhol'skoi navy [Danylo Halytskyi. An ambitious hegemon against the Mongol invasion]. *Ukrinform*, 30 hrudnia. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3642407-danylo-galickij-ambicijnij-gegemon-proti-mongolskoi-navali.html> [in Ukrainian].

Terskyi, S. (2004). Viiskovo-strategichnyi shliakh Volodymyr – Terebovlia ta yoho rol u formuvanni Halytsko-Volynskoi derzhavy. Sproba rekonstruktsii na mistsevoosti. [Military-strategic path Volodymyr – Terebovlya and its role in the formation of the Galician-Volyn state. An attempt at reconstruction on the ground]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnikha”*. Seriya: *Derzhava ta armiia*. Lviv: NU “Lvivska politekhnikha”. Vypusk 502. S. 18–24. [in Ukrainian].

Tymoshchuk, B. (1998). Terebovl – misto Halytskoi Rusi. [Terebovl – a city of Galician Rus]. *Halych i Halytska zemlia. Zbirnyk naukovykh prats*. Red. kolehiia: P. Tolochko, V. Baran. Kyiv-Halych. S. 124–127. [in Ukrainian].

Tolochko, O. (1994). *Rus: derzhava i obraz derzhavy* [Rus': the state and the image of the state]. Kyiv: Instytut istorii NAN Ukrainy, 37 p. [in Ukrainian].

Sheretiuk R. (2006). *Relihiinyi faktor u konteksti heopolitychnykh transformatsii na Halytsko-Volynskykh zemliakh. (druha polovyna XIII – persha polovyna XV st.)*. [Religious factor in the context of geopolitical transformations in the Galicia-Volyn lands (second half of the 13th – first half of the 15th century)]. *Spetsialnist 09.00.11 – relihiieznavstvo*. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata istorychnykh nauk. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Rivnenskyi instytut slovianoznavstva Kyivskoho slavistychnoho universytetu. Kyiv, 2006. 155 s.

Shurkhalo, D. (2023). 770-richchia koronatsii Danyla: yak halytsko-volynskiy kniaz stav korolem Rusi [770th anniversary of Danylo's coronation: how the Galician-Volyn prince became the king of Rus]. *Radio Svoboda*, 13 zhovtnia. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/istorychna-svoboda-770-richchya-koronatsiyi-danyla/32635035.html> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 16.10.2025

Дата прийняття статті: 10.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025